

Кількість неповнолітніх, засуджених за скоєння злочинів, осіб¹

Види злочинів	1995 р.	2005 р.	2011 р.
Умисні вбивства (та замах)	147	257	23
Умисні тяжкі тілесні ушкодження	155	233	94
Зґвалтування (та замах)	276	106	35
Крадіжки	9967	13809	5602
Грабіж	1895	1655	1022
Хуліганство	1302	1475	274
Злочини у сфері обігу наркотичних засобів	316	681	426
Усього (осіб)	16745	20016	8686

За статистичними даними Вищого спеціалізованого суду по розгляду громадських та кримінальних справ, у 2012 р. доля неповнолітніх (14–17 років) у загальному обсязі засуджених склала 17,5 %.

Таким чином, знання, що необхідні для формування базового рівня правої культури неповнолітніх, мають у принципі достатній базовий рівень. Однак сучасні підлітки не сприймають право як цінність, не вважають закон обов'язковою для виконання нормою, не розуміють цілей та завдань правоохоронних органів тощо. Звідси ситуативність поведінки неповнолітніх – і правовий конформізм, і правовий нігілізм, і протиправна поведінка. Тобто правова культура українських підлітків являє собою фрагментоване утворення, з різним характером рівнів та їх різною спрямованістю. Найменший рівень, за матеріалами емпіричного дослідження старшокласників дніпропетровських шкіл, має ціннісний аспект правої культури – ставлення до права, а найвищий – знання права.

С. Г. Денисюк, кандидат політичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Відомо, що політична культура суспільства є досить стійкою системою, яка складається із позицій, цінностей та кодексу поведінки і визначає політичну взаємодію між владою та громадянами. У свою чергу, політичні цінності є орієнтирами та регулятивами політичної свідомості, політичних від-

¹ Участь молоді в суспільному житті: досвід, можливості, бар'єри : щоріч. доповідь Президенту України, Верхов. Раді України, Каб. Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2011 р.). – К., 2012. – С. 213.

носин і практик¹. Однак політичні цінності, будучи визначеними і досить сталими, здатні до змін, та їх впливовість на свідомість і поведінку громадян різниться протягом розвитку суспільства, що актуалізує дослідження тих політичних цінностей, які є впливовими і домінантними в сучасному, зокрема українському, суспільстві.

Почнемо з того, що, з одного боку, політичні цінності виробляються в історичному досвіді людей, а з другого – втілюються і виявляються як у позасуб'єктно існуючих станах політичної реальності, так і в суб'єктних її формах, що визначають цілеспрямовання, стратегію політичної діяльності.

З огляду на складність феномену цінностей існує багато їх класифікацій. Дослідники в галузі політичної аксіології у структурі цінностей розрізняють такі види, як цінності-цілі та цінності-засоби. Серед політичних цінностей-цілей виділяють насамперед громадянську ідею – уявлення про права людини як домінанту політики, республіканізм (виборність владних структур, легітимність, легальність, свобода, суверенітет) тощо. Серед політичних цінностей-засобів виокремлюють такі: влада, опозиція, мирні умови життя, війна, революція, реформа².

Однак, виходячи з того, що вагомість різних політичних цінностей у процесі ухвалення рішення має різний ступінь, обґрунтованим є й упровадження такого поняття, як актуальні політичні цінності, що є визначальними в певний час. Причинами такої актуалізації, з одного боку, є наявна суспільно-політична ситуація в державі, кризові явища в суспільстві, очікування громадян, стан політичної культури і свідомості, менталітет тощо, а з другого – таку актуалізацію політичних цінностей здійснюють фахівці через застосування різних політичних технологій. Зокрема, ідеться про формування уявлень, нав'язування стереотипів громадянам через ЗМІ, політичну рекламу, диспути тощо³.

До головних актуальних політичних цінностей, які визначають сучасну взаємодію у сфері політики, відносять: політичну безпеку, політичну злагоду, демократію, політичну стабільність, законність, громадянське суспільство, самоврядування, політичну відповідальність, компроміс, плюралізм та ін.

¹ Політична енциклопедія / редкол. Ю. Левенець і Ю. Шаповал. – К. : Парлам. вид-во, 2011. – С. 620.

² Скріпник А. І. Виховний потенціал політичних цінностей / А. І. Скріпник // Інтелігенція і влада. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2006. – № 6. – С. 208–210.

³ Денисюк С. Г. Політична комунікація: ціннісні основи та механізми реалізації в умовах сучасного суспільного розвитку : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.03 / С. Г. Денисюк. – К., 2012. – 36 с.

Що стосується українського суспільства, то, за даними соціологічних досліджень 2012 р., актуальними цінностями, які впливають на ухвалення політично важливих рішень, вибір громадян, є потреба в захисті з боку сильної держави, консерватизм, прагнення «не вихилитися» і страх перед соціальним осудом. Найвпливовішим об'єднуючим чинником є «прагнення істотного підвищення добробуту всіх громадян», відповідно «підвищення добробуту» і є однією з актуальних ціннісних орієнтацій українців. Ціннісна орієнтація на «створення правової держави» посіла друге місце, що вказує на існуючі в нашій державі проблеми і на бажання наших співвітчизників розв'язати їх демократичним шляхом. Ціннісний орієнтир на «втілення ідей рівності та справедливості» посідає третє місце у пріоритетах на успішність України¹.

Відповідно можна виокремити й неактуальні політичні цінності. Цікаво, що результати соціологічного дослідження 2012 р. свідчать про те, що займають дуже низькі ранги такі цінності, як «відповідальність перед суспільством» (38 рангове місце), «політична участь» та «участь у громадському житті» (40 та 41 відповідно)². Крім того, результати досліджень Київського інституту проблем управління ім. Горшеніна «Моральність українського суспільства» (жовтень 2011 р.) показують, що майже половина опитаних українців вважають допустимим порушення законів у разі їх суперечності з власними інтересами. Отже, законслухняність нині є недостатньо актуальною для більшості українців³.

Однак політичні цінності не є спільними для суспільства в цілому. Сьогодні є наявним їх подвійний конфлікт: не тільки всередині кожного суспільства, культури та між різними культурами і цивілізаціями. Сучасне суспільство розкололося: паралельно існують різні культури, системи оцінювань, норм, що виявляється в дестабілізації суспільства, виникненні конфліктів тощо.

Таким чином, вагоме місце в структурі політичної культури посідають політичні цінності, актуалізація яких визначає вибір громадян. Актуалізація цінностей відбувається як природним шляхом, так і через технологічний вплив. Український громадянин обирає певну політичну силу, послуговуючись як ідеальними уявленнями, так і прагматичними міркуваннями, що є одним із чинників ефективності маніпулятивних технологій.

¹ Смола Л. Життєві цінності українців: від родини до політики [Електронний ресурс] / Л. Смола // Український Фонд Демократії «Спочатку Люди». – 30.08.2012. – Режим доступу : <https://peoplefirst.org.ua/uk/articles/life-values-of-ukrainians-from-family-to-politics>. – Назва з екрана.

² Там само.

³ Моральність українського суспільства [Електронний ресурс] / Київ. ін-т пробл. управління ім. Горшеніна. – Режим доступу : <http://www.glavport.net/lastnews>. – Назва з екрана.